

JACKSON KATZ

MAN NEN

**WAAROM ZWIJGEN OVER
GEWELD GEEN OPTIE IS**

Oorspronkelijke uitgave:

Dr. Jackson Katz (2025). *Every Man. Why Violence Against Women is a Men's Issue, and How You Can Make a Difference*. Penguin Life.

penguin.co.uk; global.penguinrandomhouse.com

MANNEN

Waarom zwijgen over geweld geen optie is

Jackson Katz

ISBN 978 90 8560 462 4

NUR 740

THEMA LNFJ2 / JBFK

© 2026 Uitgeverij SWP Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

VOORWOORD

Bij de Nederlandse vertaling van *Every Man (Mannen)*

Dit boek is niet geschreven voor mannen die geweld plegen. Het is geschreven voor de veel grotere groep mannen die ernaast staan of het zien gebeuren – in gezinnen, families, buurten, vriendengroepen, tijdens het sporten en op het werk – en die zwijgen. Soms uit loyaliteit, soms uit ongemak, soms omdat het te ingewikkeld voelt om je als man uit te spreken tegen andere mannen. Dit boek gaat over deze stilte, die een rol speelt in het voortbestaan van geweld. En waarom zwijgen dus geen neutrale positie is.

Ik werk al mijn hele volwassen leven rond geweld en onrecht en spreek mij daar ook over uit. Maar dat betekent niet dat ik erbuiten sta. Ik herken hoe gemakkelijk het is om iets te laten passeren, om het kleiner te maken dan het is, of om te denken dat het niet mijn rol is om in te grijpen, maar die van iemand anders. Dat zijn geen grote momenten, maar juist de kleine – en daar begint dit boek.

Want wat het doorbreken van de stilte lastig maakt, is dat geweld zelden groot begint. Het begint vaak klein: met controle, een snerende of seksistische opmerking (waar je misschien toch even om moet grinniken), met angst die niet hardop wordt uitgesproken. Klein maar wel grensoverschrijdend. Het begint met kinderen die stiller worden, partners die zich aanpassen, familieleden die spanning voelen maar het onderwerp vermijden. Wie dichtbij staat, merkt het vaak het eerst – en staat tegelijk het meest onder druk om te zwijgen. Want spreken

betekent risico nemen. Zeker voor mannen, die vaak hebben geleerd dat erbij horen, conflicten vermijden en elkaar niet afvallen belangrijker kunnen voelen dan je uitspreken.

In die stilte spelen mannen daarom een bijzondere rol. Niet alleen als plegers, maar juist als omstanders, collega's, familieleden, leidinggevend en vrienden – de veel grotere groep mannen die eromheen staat. Mannen zijn vaak heel dichtbij: als partners, broers, vaders, zoons, vrienden, buurmannen. Ze horen het, merken het, voelen de spanning – en zwijgen. Dat is zelden kwaad bedoeld. Maar het is ook niet onschuldig.

Niet onschuldig omdat de ervaring en onderzoek (van bijvoorbeeld het Verwey-Jonker Instituut) keer op keer laat zien dat geweld niet stopt door afzijdigheid. Het stopt niet omdat iemand zich er niet mee bemoeide. Het stopt wanneer er genormeerd wordt: 'Dit kan je niet maken man'. Wanneer iemand een spiegel voorgehouden wordt, direct of door er achteraf met iemand over te spreken. Door bemoeienis wordt steun ook zichtbaar voor het slachtoffer. Dat vraagt niet om perfecte woorden of heldhaftige daden, maar wel om de bereidheid ongemak te verdragen. Om te erkennen dat neutraliteit in situaties van ongelijkheid zelden onschuldig is.

In Nederland en Vlaanderen wordt geweld tegen vrouwen en minderheden in al zijn verschijningsvormen al jaren onderzocht, besproken en bestreden. Geweld in gezinnen en relaties, in de sport en het onderwijs, op de werkvloer en online. We weten veel, ook over de rol die machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen speelt bij grensoverschrijdend gedrag en geweld – en over hoe ideeën over mannelijkheid, controle en recht op invloed daarin doorwerken. We hebben meldcodes, campagnes, cijfers en protocollen. Met de breed omarmde methodische aanpak 'Gefaseerd samenwerken voor veiligheid werken' we steeds beter samen. Toch is dat niet genoeg. Niet omdat we te weinig weten of te weinig organiseren, maar omdat kennis en systemen alleen niet doorbreken wat in relaties, groepen

en organisaties in stand wordt gehouden. Geweld blijft bestaan. Niet omdat niemand het ziet, maar omdat te veel mensen het zien – en zwijgen. Omdat geweld wordt gerelativeerd als privézaak, als incident of als cultureel verschil. In ieder geval als iets waar je beter buiten kunt blijven.

Het werk van Jackson Katz geeft taal om dit diepgewortelde patroon te doorbreken en om de stilte van mannen te begrijpen zonder die te vergoelijken. Al decennialang laat hij zien dat geweld tegen vrouwen en minderheden geen randverschijnsel is, maar verweven is met ideeën over mannelijkheid, loyaliteit en macht. Katz verlegt de focus, weg van individuele daders en incidenten, naar de bredere groep mannen die eromheen staan. Mannen die zichzelf vaak niet als onderdeel van het probleem zien, maar wel onderdeel zijn van de context waarin geweld kan voortbestaan. Zijn analyse is scherp en soms ongemakkelijk, juist omdat hij het verschijnsel niet als uitzondering benadert, maar patronen blootlegt.

Dit boek is geen oproep tot perfect gedrag en geen morele meetlat. Het is ook geen handleiding voor ingrijpen of een lijstje met juiste antwoorden. Het is een uitnodiging om verantwoordelijkheid anders te begrijpen. Niet als iets dat pas begint wanneer geweld onmiskenbaar is, maar als iets dat ontstaat op het moment dat je ziet, voelt of vermoedt dat grenzen worden overschreden. Lezers worden niet gevraagd zichzelf te veroordelen, maar wel om hun eigen positie serieus te nemen – als man, als omstander, als iemand met nabijheid en invloed om het goede te doen,

Het boek gaat niet over wat vrouwen zouden moeten doen. Vrouwen hebben al decennialang het voortouw genomen om geweld tegen vrouwen en kinderen zichtbaar te maken en te bestrijden, vaak daar waar mannen zwegen.

Wie dit boek leest, zal geen eenvoudige oplossingen vinden. Wel een kader om anders te kijken naar alledaagse situaties waarin zwijgen vanzelfsprekend lijkt. De hoop is niet dat dit boek mannen

verandert in voorbeeldige figuren, maar dat het hen helpt te spreken waar stilte de veiligheid ondermijnt. Niet door het initiatief van vrouwen over te nemen, maar door naast ze te gaan staan en verantwoordelijkheid te nemen waar die te lang is blijven liggen.

Sander van Arum
Stichting Civil Care

INHOUD

WOORD VOORAF	15
INLEIDING	17
1. VROUWENMANNENKWESTIES	32
De wil om te veranderen	37
Van wie is dit probleem?	37
Waarom niet alle mannen?	44
Positieve stappen naar verandering	51
1. Ga direct in op het verschil tussen schuld en verantwoordelijkheid	53
2. Introduceer 'drie-eenheid van mannelijk geweld' en leg deze uit	54
3. Nodig mannen en jongens uit in plaats van ze te beschuldigen	55
4. Pleit voor een 'call in'-cultuur in plaats van een 'call out'-cultuur	57
De voordelen zijn voor iedereen	59
1. Jongens die leven met huiselijk geweld	59
2. Jongens en mannen als slachtoffers van seksueel misbruik	60
Mannelijkheid	61
Hoe jij een verschil kan maken	65
2. SLACHTOFFERS DE SCHULD GEVEN, MONSTERS OPJAGEN	67
Het slachtoffer de schuld geven	68
Het laaghangende fruit	70
Wie de slachtoffers beschuldigt, ondermijnt de aansprakelijkheid van ouders	74

Monsters opjagen	75
<i>Hoe jij het verschil kunt maken</i>	81
3. ECHTE MANNEN EN DE VERKRACHTINGSCULTUUR	83
Verkrachtingscultuur	85
Aangeleerd versus bijgebracht gedrag	90
Mannen en porno	91
De normalisering van seksueel geweld	96
Porno: een gevaar voor de volksgezondheid?	98
De manosphere	100
<i>Hoe jij het verschil kunt maken</i>	104
4. WEERSTAND	106
Hoe tegenargumenten te weerleggen	106
Niet alle mannen	107
Whataboutisme	109
Het gaat om individuen, niet om groepen	112
Wat houdt ons tegen?	115
1. Angst voor andere mannen	116
2. Angst om iets verkeerd te zeggen of te doen	117
3. Wie ben ik om anderen te bekritisieren?	119
4. De omgekeerde wereld	119
5. De valse keuze-drogreden	120
<i>Hoe jij het verschil kunt maken</i>	122
5. TAAL IS BELANGRIJK	123
1. Passieve vorm	128
2. Weglating	130
3. Genderneutraal taalgebruik	132
4. (Verkeerde) berichtgeving in de media over vrouwenhaat	134
5. Toxische masculiniteit	138
<i>Hoe jij het verschil kunt maken</i>	141

6. DE OMSTANDERSBENADERING: HOE IEDEREEN EEN VERSCHIL KAN MAKEN	142
Een overzicht van omstanderstraining	143
Programma's voor gendergelijkheid	147
Omstandersbenadering versus <i>bystander effect</i>	148
Een dialoog, geen preek	149
Ethische besluitvorming	151
<i>Verantwoordelijkheid jegens haar</i>	152
<i>Verantwoordelijkheid jegens hem</i>	153
<i>Verantwoordelijkheid tegenover jezelf</i>	154
<i>Verantwoordelijkheid ten opzichte van de groep</i>	155
<i>Opties</i>	156
<i>Verdere scenario's</i>	157
<i>Hoe jij het verschil kunt maken</i>	159
 7. WAT LEIDERS KUNNEN DOEN	 160
Commandoklimaat	161
De kwaliteiten van een sterke leider	164
Leiderschap van vrouwen	166
Alledaagse leiders	167
Leiderschap van mannen in het publieke domein	170
Leiders maken van mannen	177
Informele leiders	181
Hoe word je een betere leider?	183
<i>Hoe jij het verschil kunt maken</i>	185
 8. HOE GAAN WE NU VERDER?	 186
Wat kunnen mannen doen?	188
21 Actiestappen voor mannen	188
1. <i>Heb de moed om naar jezelf te kijken</i>	188
2. <i>Vraag of je kunt helpen</i>	188
3. <i>Spreek je uit</i>	189
4. <i>Zoek hulp</i>	189
5. <i>Informeel jezelf</i>	189

6. Kom opdagen	190
7. Sluit je aan bij de zaak	190
8. Leg de verbanden	190
9. Zorg ervoor dat je werk cultuurgevoelig is	191
10. Wees kritisch op vrouwenhaat in de media	191
11. Weiger deel te nemen aan online vrouwenhaat	191
12. Zeg nee tegen commerciële seksuele uitbuiting	192
13. Bevorder seksuele voorlichting	192
14. Steun, sluit je aan bij en richt anti-seksistische mannen-organisaties op	193
15. Neem je verantwoordelijkheid	193
16. Breng het onderwerp ter sprake in andere bewegingen	194
17. Rijke mannen: financier initiatieven	194
18. Gebruik je leiderschapsplatform	195
19. Veroordeel geweld tegen vrouwen in de politiek	195
20. Implementeer het Verdrag van Istanbul	195
21. Wees een mentor voor anderen	196
Sterke mannen	196
EINDNOTEN	201
BIBLIOGRAFIE	227
DANKWOORD	231
OVER DE AUTEUR	235
AANBEVELINGEN	237

WOORD VOORAF

Ik heb dit boek geschreven over geweld van mannen tegen vrouwen, niet over de vele andere vormen van gendergerelateerd geweld. Ik verwijs wel naar enkele van die andere vormen van misbruik, zoals anti-LGBTQ-geweld of geweld van vrouwen tegen mannen. Ze houden allemaal verband met mijn onderwerp, soms zelfs nauw. Maar ze staan hier niet centraal. Omwille van de beknoptheid en de praktische bruikbaarheid gebruik ik over het algemeen de termen ‘gendergeweld’, ‘gendergerelateerd geweld’ (kortweg: GGG) in plaats van de omslachtiger term ‘geweld van mannen tegen vrouwen’. Ik probeer waar mogelijk genderinclusieve taal te gebruiken. Dat betekent echter niet dat ik genderneutrale taal gebruik. Geweld van mannen tegen vrouwen is geen genderneutraal probleem, dus het heeft geen zin om er in genderneutrale termen over te praten. Een van de belangrijkste thema’s van het boek is dat alle mannen een rol te spelen hebben als we enige hoop willen hebben om het aantal gevallen van gendergerelateerd geweld aanzienlijk te verminderen. Dit vereist radicale eerlijkheid en verantwoordelijke taal wanneer we denken, praten en schrijven over mannelijkheid, vrouwenhaat en geweld – zelfs als die taal soms ongemakkelijk kan zijn of een tegenreactie kan uitlokken, in de trant van #NotAllMen.

Veel van mijn schrijfkeuzes werden ook bepaald door de lengte van het boek. Gendergerelateerd geweld is een uitgebreid onderwerp met verstreckende gevolgen op alle niveaus van de samenleving, cultuur en politiek. Daarentegen was het vanaf het begin van

dit project de bedoeling om een kort, beknopt en energiek boek te schrijven dat niettemin de bestaande inzichten zou uitdagen en positieve verandering zou stimuleren.

Jackson Katz

INLEIDING

In 2021 werd Sarah Everard in Londen ontvoerd en vermoord door een politieagent in actieve dienst van de Metropolitan Police. Deze tragische gebeurtenis raakte een culturele zenuw, omdat de omstandigheden van haar moord niet alleen gruwelijk waren, maar ook archetypisch. Een alleenstaande vrouw, die vroeg in de avond alleen buiten was, vermoord door een gewelddadige vreemde. Ze nam veel van de voorzorgsmaatregelen die vrouwen worden aangeleerd. Ze droeg lichte kleding, nam een goed verlichte route en was aan het bellen met haar vriend. Haar moord bevestigde wat zo veel vrouwen al wisten: het is moeilijk om je *waar dan ook* veilig te voelen. Veel mensen van kleur waren begrijpelijkerwijs boos dat er eerst een witte vrouw moest worden vermoord om de schijnwerpers van de media te trekken. Waar was de ophef toen vrouwen van kleur vermist raakten, of toen hun lichamen werden gevonden, vermoord door een man? Toch gingen vrouwen van alle rassen en etnische groepen de straat op en op sociale media om te zeggen ‘Ik blijf maar denken aan Sarah Everard’, omdat ze zich allemaal zo direct met haar konden identificeren. Het gevoel dat ‘het mij ook had kunnen overkomen’, was wijdverbreid.¹

Kort daarna stroomden mijn mailbox en sociale media vol met vragen van journalisten en podcasters in het Verenigd Koninkrijk. Ze wilden antwoord op twee fundamentele vragen: waarom is geweld van mannen tegen vrouwen overal zo’n hardnekkig probleem? En: wat kunnen mannen daaraan doen? Ze vroegen het mij omdat deze vragen centraal staan in mijn werk als activist, docent en weten-

schapper sinds ik begin jaren tachtig aan de universiteit studeerde. Zoals uit de daaropvolgende protestbijeenkomsten duidelijk bleek, waren talloze vrouwen – vooral jonge vrouwen – diep gefrustreerd en boos over de ineffectieve reacties van maatschappelijke en politieke leiders op het aloude probleem van vrouwenvriendelijk geweld. Er was een groeiende roep om uitvoerbare oplossingen.

Rond dezelfde tijd dat ik hierover media-interviews gaf, ging een oefening viraal die ik vele jaren eerder had bedacht: ‘Seksueel geweld in het dagelijks leven’ Voor de derde of vierde keer werd deze op sociale media miljoenen keren bekeken. De oefening bestaat erin een verticale lijn in het midden van een whiteboard te trekken en alle mannen in de zaal te vragen aan de ene kant een lijst te maken van de dingen die ze dagelijks doen om seksueel geweld te voorkomen (meestal niets). Vervolgens wordt dezelfde vraag aan vrouwen gesteld, waarna een lange lijst de hele andere kant van het bord bedekt. Veel vrouwen gaven aan zich door deze oefening gezien en gehoord te voelen, maar laat ik benadrukken dat deze oorspronkelijk was bedoeld als een bewustmakingservaring *voor mannen*. Het was bedoeld om hen te helpen inzien hoe vreselijk oneerlijk het is dat het dagelijks leven van vrouwen nog steeds wordt bepaald door hun reële angst voor geweld door mannen – en om een gesprek op gang te brengen over wat mannen hieraan kunnen doen. Het verhaal over hoe deze workshop-oefening-die-viraal-ging tot stand kwam, is voor mij een goede gelegenheid om wat persoonlijke achtergrondinformatie te delen, over wat mijn passie en toewijding voor deze kwesties heeft aangewakkerd, en wat ik met dit boek wil bereiken.

We gaan terug naar het begin van de jaren tachtig, toen ik als student journalistiek werkte voor de dagelijkse krant van mijn universiteit. Vanaf het begin van mijn tweede jaar schreef ik een wekelijks opiniestuk, maar af en toe werd ik gevraagd om nieuws te verslaan. Op een zonnige lentedag in New England kreeg ik de opdracht om een artikel te schrijven over een demonstratie voor betere verlichting op de campus, die was georganiseerd door een groep vrouwelijke

studenten. Zij riepen op tot deze basismaatregel voor de openbare veiligheid naar aanleiding van een verkrachting die 's nachts had plaatsgevonden op een parkeerplaats aan de rand van de campus. Bij de overgrote meerderheid van de seksuele aanrandingen en verkrachtingen die op de campus plaatsvinden, is de dader bekend bij het slachtoffer. Maar bij dit incident, dat zich afspeelde aan de rand van de campus, was de dader een volslagen onbekende. En net als bij zoveel gebeurtenissen daarvoor en daarna, zorgden de berichten in de media voor angst bij duizenden vrouwen en voor een nog hogere waakzaamheid met betrekking tot hun veiligheid.

Om redenen die ik toen niet begreep, voelde ik me, terwijl ik met mijn notitieboekje in de hand naar een luidruchtige groep vrouwen liep die met borden voor het studentencentrum stonden te demonstreren, opgewekt en geïnspireerd door deze openbare uiting van gerechtvaardigde woede en zelfbewustzijn. Het was een levendig voorbeeld van leiderschap in actie – deze vrouwen kwamen voor zichzelf op en vochten terug. Iedereen zou het recht moeten hebben om over de campus te lopen zonder bang te zijn om aangevallen te worden. Vrouwen, mannen, iedereen! Jaren later, toen ik de kans kreeg om op dit moment terug te kijken, viel het me op dat ik me niet defensief of persoonlijk aangevallen voelde, zoals zoveel mannen tegenwoordig wanneer vrouwen opkomen voor hun fundamentele rechten en waardigheid. Ik was toen misschien niet zelfbewust genoeg om te weten waarom, maar het raakte me om deze groep vrouwelijke studenten te zien protesteren tegen verkrachting en vrouwenhaat.

Waarom had dit zo'n impact op mij? Op het eerste gezicht had ik de conventionele kenmerken van een 'man'. Ik was wit, heteroseksueel, een bekende voormalig American footballspeler op de middelbare school. Ik genoot van de vrijheid dat ik dag en nacht kon komen en gaan wanneer ik wilde. Ik was misschien een beetje roekeloos, maar net als de meeste witte mannen in mijn leeftijdsgroep dacht ik nauwelijks na over mijn persoonlijke veiligheid als ik om drie of vier uur 's nachts na luidruchtige bierfeesten naar mijn studentenkamer